

Måndagen den 4 maj
Kl. 12.00

Anmälan om ny utskottsordförande

Om svenskundervisningen för invandrare

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 23 och 24 april.

2 § Anmälan om ny utskottsordförande

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får anmäla att till ny ordförande i trafikutskottet utsetts Birger Rosqvist (s).

3 § Förste vice talmannen meddelade att *Mona Sahlin* (s) den 1 maj återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Christina Petterssons uppdrag som ersättare upphört.

4 § Svar på interpellationerna 1986/87:212, 220 och 237 om svenskundervisningen för invandrare

Anf. 2 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Alexander Chrisopoulos har frågat invandrarministern vad han ämnar göra för att förbättra förutsättningarna för svenskundervisningen för invandrare. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen. Ylva Annerstedt har frågat mig vilka insatser jag planerar för att tillförsäkra invandrarna deras rätt till grundläggande svenskundervisning och vilka åtgärder jag avser att vidta för att förändra systemet för fördelning av timmar till påbyggnadsundervisning i svenska språket för invandrare, påbyggnads-SFI, inom studieförbund. Erkki Tammenoksa har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att tidigare invandrare skall få möjlighet att delta i svenskundervisning och vilka åtgärder som planeras för att kommuner som mottar flyktingar tillförsäkras resurser i form av tillräckligt antal studietimmar.

Jag besvarar de tre interpellationerna i ett sammanhang.

Enligt vad jag har inhämtat har skolöverstyrelsen, SÖ, genom beslut under februari månad fördelat ytterligare sammanlagt ca 70 000 undervisningstim-

mar i grundläggande svenskundervisning för invandrare, grund-SFI, till kommunerna för innevarande budgetår. Enligt vad jag vidare har inhämtat bedömer SÖ det sannolikt att senare kunna fördela ytterligare timmar genom att omfördela timmar från kommuner som inte behöver utnyttja hela sin tilldelade kvot.

Jag är ännu inte beredd att lägga fram några förslag till ändringar i nu gällande regelsystem för svenskundervisningen. Sådana frågor bör tidigast tas upp i samband med höstens budgetarbete. Då kan vi dra slutsatser av åtminstone ett års erfarenheter av nuvarande system. Detta gäller då även systemet för fördelning av timmar till studieförbunden för påbyggnads-SFI.

Vad gäller resurser för nästa budgetår får jag erinra om att regeringen i den nyligen för riksdagen framlagda kompletteringspropositionen lagt fram förslag om ytterligare 70 750 undervisningstimmar i grund-SFI och ytterligare 2 000 studietimmar i påbyggnads-SFI i studieförbund.

Erkki Tammenoksa tar i sin interpellation upp den viktiga frågan om behovet av grund-SFI för invandrare som kommit till Sverige före den 1 januari 1985, s. k. gamla eller tidigare invandrare. Enligt gällande bestämmelser skall sådan undervisning kunna erbjudas före utgången av juni 1990 och vara genomförd före utgången av juni 1991. Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit att särskilda resurser avsätts för detta ändamål under nästkommande budgetår. Kostnaderna har beräknats till 17 milj. kr., vilket motsvarar ca 53 600 undervisningstimmar utöver den reguljära timramen.

Jag kommer att noga följa hur stor efterfrågan på sådan undervisning kommer att bli under nästa budgetår och utifrån denna lägga fram förslag inför regeringen om dimensionering för kommande budgetår. Målsättningen att behovet av grund-SFI för denna grupp av invandrare skall vara tillgodosett inom en femårsperiod ligger således fast.

Anf. 3 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Svenskundervisningsreformen bör ses mot bakgrund av de kraftigt ändrade förutsättningarna för invandrarbefolkningen i Sverige. Industrins mycket snabba strukturomvandling har resulterat i ett stadigt minskat behov av arbetskraft. Allt större grupper människor slås ut ur produktionen. Hårdast drabbad blir den okvalificerade arbetskraften, dit en mycket stor del av invandrarna hör. Utvecklingen ställer dessutom nya och annorlunda krav på arbetskraften – ökad yrkesutbildning, ökad allmän kunskapsnivå samt ökade språkfärdigheter. Det innebär större svårigheter för invandrare att komma in på arbetsmarknaden och stanna där. På så sätt har förutsättningarna för invandrarna förändrats. Från att ha varit en önskvärd, välkommen och eftertraktad produktionsfaktor på 60- och 70-talet håller invandrarna på att omvandlas till en svårplacerad grupp människor, som konkurrerar med den inhemska arbetskraften om de tillgängliga arbetsplatserna. Som en följd av bl. a. detta kan man konstatera en ökad segregation av invandrarna: en yrkesmässig segregation – från industriyrken till olika servicenäringar – , en ekonomisk segregation, en social men också bostadsmässig segregation som gör att målet för invandrapolitiken, dvs. invandrarernas funktionella integrering i det svenska samhället, blir mer avlägset än någonsin och att motsättningarna skärps. Därför är alla åtgärder

som syftar till att förbättra invandrarnas sociala situation, främja invandrarnas sociala rörlighet och bryta de yrkes- och utbildningsspärrar som håller invandrarna kvar på de lägsta skikten i samhället helt nödvändiga.

Mot denna bakgrund är svenskundervisningsreformen den mest angelägna reformen på invandrapolitikens område. Målsättningen med svenskundervisningen är att ge invandrarna kunskaper så att de skall kunna hävda sig på den svenska arbetsmarknaden, att de skall klara sig i det dagliga livet och tillgodogöra sig viktig information på svenska. Förutsättningarna för invandrarna att tillägna sig det svenska språket är av språkliga, utbildningsmässiga och kulturella skäl mycket olika. Vpk tycker att det är en dålig politik och en dålig ekonomi att vägra anslå de medel som bevisligen behövs för att se till att målen för svenskundervisningen uppnås.

Nu befinner vi oss i en situation där det i olika kommuner har bildats långa köer av människor som väntar ända upp till ett år för att få sin lagstadgade rätt till svenskundervisning. Både skolöverstyrelsen och statens invandrarverk gör den bedömningen att det för innevarande budgetår behövs mellan 160 000 och 200 000 timmar för svenskundervisningen.

Anser utbildningsministern att de hittills beviljade medlen och antalet undervisningstimmar är tillräckliga? Om inte, vad finns det för orsak till att man inte är beredd att anslå de medel som behövs för att förverkliga de beslut som man själv har varit med om att fatta?

Anf. 4 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Först vill jag tacka utbildningsministern för svaret, som i sin första del ändå innehåller något positivt – de 10 500 extra timmarna till grund-SFI i kompletteringspropositionen. Man finner att det ju faktiskt inte blir mer, om man också läser stycket som säger att departementet även räknar med de redan fördelade 60 000 timmarna. Trots allt rimmar det illa med uppgifterna från invandrarverket, som säger att behovet i stället är 160 000 timmar till grund-SFI.

Vi kan redan i dag se vilka följder denna återhållsamhet får. Kommunerna är ovilliga att skriva avtal med invandrarverket om mottagande, och flyktingarna blir kvar i förläggningarna i allt flera månader, i sysslolöshet och psykiskt påfrestande hoendeformer.

Enligt lag har flyktingarna faktiskt rätt till 700 timmars SFI. Varför ser inte regeringen till att de får denna undervisning utan dröjsmål och utan att – som nu sker på sina håll i landet – somliga grupper får avbryta sin undervisning med hänvisning till att timmarna inte räcker?

I kompletteringspropositionen får studieförbunden ytterligare 2 000 timmar till påbyggnads-SFI. Siffran är faktiskt löjlig, mot bakgrund av de rapporter som kommer utifrån landet. Bara det studieförbund som ligger mig närmast, Studieförbundet Vuxenskolan, fick som ursprungstilldelning 1 000 timmar för innevarande budgetår, medan behovet för att täcka undervisningen för året är ytterligare 3 600 timmar. Redan nu finns över landet undervisningsgrupper som fått avbryta också påbyggnads-SFI därför att timmarna inte räcker till. Pedagogiskt är detta en katastrof, för att inte tala om vad det betyder för flyktingarnas möjligheter att klara sig i det svenska samhället.

När beslutet om SFI togs av riksdagen sades ingenting om att påbyggnads-SFI skulle erbjudas endast i mån av tillgång på timmar. Tvärtom utökade riksdagen rätten till undervisning från 500 till 700 timmar och betonade också att 700 timmar är en knappt tilltagen resurs för inläring av ett främmande språk.

Utbildningsministern säger vidare att han inte tänker göra något åt fördelningsmodellen för påbyggnads-SFI. I dag gäller ju att studieförbunden får timmar i förhållande till de tidigare tre årens SFI-undervisning. Regeringen har alltså tagit ett gammalt systems fördelningsmodell och applicerat på den nya SFI-undervisningen. Det är klart att det inte fungerar, när vi nu har en flyktingmottagning där så gott som alla kommuner medverkar. Den här modellen medför ju också att ett studieförbund inte kan öka sin undervisning även om det finns behov. Timtilldelningen följer hela tiden den en gång beräknade kvoten.

Det är uppenbart att regelsystemet för SFI-undervisningen inte fungerar och måste göras om, så att flyktingarna i realiteten får sin svenskundervisning så snart efter ankomsten som möjligt. Det behövs en djupgående genomlysning av konsekvenserna av nuvarande system, vilket också utbildningsutskottet har beslutat sig för att göra till hösten. När det gäller påbyggnads-SFI finns det däremot ingen anledning att vänta.

Missförhållandena är uppenbara, och frågorna kvarstår alltså: Varför får påbyggnads-SFI endast 2 000 timmar för hela riket? Varför tänker inte utbildningsministern göra något åt fördelningen av påbyggnadstimmarna, som så uppenbart drabbar flyktingarna?

Anf. 5 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Tilläggspropositionen innehöll visserligen en glädjande nyhet, nämligen att grund-SFI tillförsäkrades drygt 10 000 studietimmar mer än vad tidigare-uttaget eller "förskottet" innebar, och det är bra. Men vi får se om dessa timmar räcker. Jag är litet pessimistisk på den punkten.

Sedan till den fråga som intresserar mig mest, nämligen undervisningen för de "gamla" invandrarna. Jag är medveten om att medel finns avsatta i budgetpropositionen för detta ändamål. Men antalet sådana invandrare som skulle behöva svenskundervisning är enligt de beräkningar som gjorts betydligt större än som förutsatts i budgetpropositionens förslag. Eftersom det inte finns någon tillförlitlig rikstäckande statistik för att fastställa hur många "gamla" invandrare som har genomgått grund-SFI sedan lagen tillkom, nöjer jag mig med att redovisa några fakta från fältet.

Det har visat sig att bara en liten andel elever har fått timersättning som motsvarar ersättning vid förvärvsarbete på heltid. I en del kommuner har vidare "gamla" invandrare inte kunnat beredas studieplats, trots att de har blivit informerade om och anmält sig till grund-SFI. Studietimmar har inte räckt till. Risken är att det uppstår en konkurrenssituation mellan "gamla" invandrare och flyktingar när det gäller dessa studietimmar.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet kommer att noga följa hur stort behovet blir av grund-SFI för "gamla" invandrare, men jag vill ändå ställa ett par frågor till statsrådet.

Regeringens förslag avviker från SÖ:s beräkningar. Risken är att nyinflyttade i kommunerna får ta i anspråk de studietimmar som skulle ha tilldelats de "gamla" invandrarna. Hur skall man kunna undvika detta?

Om det visar sig att efterfrågan på grundläggande svenskundervisning avseende "gamla" invandrare blir större än beräknat, är utbildningsministern då beredd att snabbt tillskjuta erforderliga medel?

Anf. 6 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Det finns inte någon delad uppfattning mellan mig och interpellanterna om betydelsen av undervisning i svenska för att göra invandrarna kapabla både att i olika avseenden leva i samhället som medborgare och att få ett arbete som de kan försörja sig på.

Alexander Chrisopoulos nämnde att det kunde förefalla som om invandrarna under 1960- och 1970-talen ansetts vara en eftertraktad grupp, som den svenska arbetsmarknaden behövde, men att den uppfattningen inte längre kvarstod. Jag hoppas ändå – och det är väl även Alexander Chrisopoulos mening innerst inne – att så inte är fallet och att man inser att Sverige kommer att behöva ett tillskott av invandrare av alla möjliga skäl, bl. a. belysta i den utmärkta tidning, Ny i Sverige, som invandrarverket ger ut och där man i det senaste numret understryker vilken betydelse invandrarna har för det svenska samhället.

Organisationen av undervisningen i svenska för invandrare har överförs till skolbudgeten och lagts på kommunernas ansvar. Den var tidigare en uppgift för arbetsmarknadsmyndigheterna och uppfattades som en del av arbetsmarknaden, med den stora rörlighet som denna alltid har i förhållande till undervisningsorganisationen. Vi försökte således att införa ett system som skulle tillgodose efterfrågan på utbildning, men oturligt nog ökade antalet invandrare mycket kraftigt just när det nya systemet introducerades. På sätt och vis är det system vi nu har uppbyggt från utgångspunkten av en relativt stabil invandring till vårt land. Jag vill emellertid när det gäller de siffror som har förekommit ge den kompletterande upplysningen att SÖ för innevarande budgetår disponerar totalt ca 540 000 undervisningstimmar. Av det fanns 480 000 i den ursprungliga resursramen, medan 60 000 utgör förskott på 1987/88 års ram. Jag vill också nämna att vi i kompletteringspropositionen föreslår en ytterligare ökning av antalet timmar. De timmarna kommer att användas under det följande budgetåret. Det betyder att antalet timmar, som i år är 540 000, nästa budgetår kommer att uppgå till 666 000 timmar, en ökning med 20 %. Jag hoppas att vi därmed skall ligga mycket nära det behov som föreligger.

Jag vill också beträffande den viktiga frågan om de äldre invandrarna säga i anslutning till vad Erkki Tammenoksa har framhållit att det är betydelsefullt att de äldre invandrarna får sin rätt tillgodosedd och att regeringen självfallet respekterar det riksdagsbeslut som säger att under loppet av en femårsperiod skall de äldre invandrarna också ha kommit i åtnjutande av den kompletterande utbildning som de behöver.

När det så gäller de tal som Ylva Annerstedt nämnde i fråga om påbyggnads-SFI inom studieförbunden vill jag påpeka att en mycket stor del av påbyggnadsutbildningen sker genom arbetsmarknadsverkets försorg

samtidigt med att invandraren genomgår yrkesutbildning. Det är de övriga, den mindre del som inte skall ha yrkesutbildning, som i allmänhet får sin utbildning i studieförbundens regi. Där har det också blivit en ökning. De siffror som Ylva Annerstedt framställde som löjligt låga är egentligen uteslutande ökningstalen och borde ställas i relation till de grundsiffror som studieförbunden har att arbeta med.

Anf. 7 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Utbildningsministern missuppfattade mig, när jag i mitt huvudanförande talade om de förändringar som skett i förutsättningarna för invandrarna. Jag talade inte om ändringen av attityden gentemot invandrare utan om att de reella förutsättningarna för invandrarna har förändrats på grund av den strukturella omvandling som industrin i Sverige för närvarande genomgår.

På 60- och 70-talet kunde man som utbildad arbetskraft ta vilka jobb som helst, men det kan man inte göra i dag. Den strukturella förändringen innebär att större och större grupper av invandrare blivit arbetslösa eller flyttat över till olika serviceyrken som utbildad arbetskraft. Som en följd av det pågår det faktiskt en segregation i Sverige, en yrkesmässig, social, ekonomisk och bostadsmässig segregation, som gör att invandrarna koncentreras till de lägsta skikten i samhället och att motsättningarna ökar.

Från denna synpunkt kan svenskundervisningen ses som den viktigaste reformen på invandrapolitikens område, som skulle kunna göra det möjligt för invandrarna att utbildningsmässigt, ekonomiskt och socialt öka sin rörlighet i det svenska samhället. Detta gäller både för de gamla invandrarna och för de flyktingar som kommer hit. En förutsättning för att flyktingarna skall kunna tillgodogöra sig sina tidigare kunskaper, utveckla sina erfarenheter och använda sina eventuella examina hemifrån är att de kan lära sig svenska. Utan det går det ju inte.

Nu talar utbildningsministern om de sammanlagt 540 000 timmar som är tillgängliga för svenskundervisning innevarande budgetår. Det är känt att vi utöver de 480 000 timmarna anslog ytterligare 60 000 timmar den 11 december. Ändå gör både statens invandrarverk och skolöverstyrelsen den bedömningen att det utöver de medlen krävs 160 000–200 000 timmar för att på ett någorlunda tillfredsställande sätt förverkliga den svenskundervisningsreform som riksdagen har fattat beslut om.

Med den utgångspunkten vill jag fråga utbildningsministern: Anser ni inte att det är nödvändigt att anslå medel för att förverkliga det beslut som vi alla i denna kammare har varit med om att fatta? Och i så fall: Varför gör ni inte det?

Anf. 8 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! När det gäller tilldelningen av grund-SFI-timmar kan jag bara ansluta mig till de frågor som Alexander Chrisopoulos ställde.

När det gäller påbyggnads-SFI, var den ursprungliga tilldelningen 80 000 timmar. Schablonfördelningen mellan AMU och studieförbunden räknas 70 % till AMU och 30 % till studieförbunden. Därav följer att studieförbunden har haft ungefär 24 000 timmar att fördela till de flyktingar som har sökt

utbildning hos dem. De får alltså 2 000 timmar till! Alldeles uppenbart är behovet oerhört mycket större, för redan under hösten och vintern fick man signaler som sade att påbyggnadsutbildningen inte alls utnyttjades inom AMU i den förväntade utsträckningen, utan tvärtom fick man ett mycket högre tryck på studieförbundens utbud av påbyggnadsundervisning. Där står man och har slut på sina timmar och kan inte erbjuda någon undervisning.

Vem är det som får sitta emellan? Jo, det är naturligtvis flyktingarna, som inte får sin lagstadgade rätt till påbyggnadsundervisning.

700 timmar, vad är egentligen det för att lära sig ett främmande språk? Det är den lagstadgade rätten, men nu får man på sin höjd 500 timmar – om man har lyckats komma till en kommun där det finns ett studieförbund som har en god tilldelning av grund-SFI-timmar. Det beror alltså helt och hållet på vilken kommun man hamnar i.

För att återgå till fördelningen av påbyggnads-SFI mellan AMU och studieförbunden, utnyttjas alldeles uppenbart inte i tillräcklig utsträckning eller optimalt de timmar som finns i AMU. Vad gör regeringen åt detta?

Anf. 9 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Fru talman! Jag förstår att statsrådet inte kan ge exakta svar på mina frågor, men jag vill ytterligare en gång ta fram de gamla invandrarna som av olika anledningar inte har fått någon möjlighet att delta i svenskundervisning. Det finns väl flera olika grupper, men jag skall inte ta tiden i anspråk för att rada upp dessa grupper. Om man skall följa den takt som 15 000 gamla invandrare beräknas behöva ta i anspråk för att ta del av svenskundervisning före utgången av juni 1990, förutsätter det nog mera medel än som har anvisats, så man kan vara litet orolig på den punkten.

Om vi – som det heter – skall öppna famnen och ta emot nya invandrare resp. flyktingar och om vi skall ha en positiv inställning i detta sammanhang, förutsätter det att vi också tar hand om de gamla invandrare som har varit många år i det här landet och att vi ger dem en chans att få svenskundervisning.

Anf. 10 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag vill bara erinra om att det faktiskt inte är endast i fråga om svenskundervisningen som det är nödvändigt för regeringen att hushålla med resurserna. Det går inte att bara utan vidare överlämna ämbetsverkens förslag till riksdagen. Varken regeringen eller riksdagen har heller bifallit skolöverstyrelsens begäran i fråga om antalet elever i gymnasieundervisningen och vid folkhögskolorna. Universiteten och högskolorna kommer sannolikt inte heller att få igenom sina anslagsframställningar beträffande högskoleundervisningen.

När det gäller invandrarundervisningen kommande budgetår föreslår regeringen emellertid en ökning med ungefär 20 % i förhållande till innevarande budgetår. Det måste ändå vara relativt få invandrare som får sin utbildning fördröjd på grund av den medelsbrist som finns.

Anf. 11 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Landsorganisationen har gjort en undersökning, av vilken framgår att det i dag finns över 100 000 invandrare ute på olika arbetsplatser som är i omedelbart behov av svenskundervisning. Det rör sig alltså om 100 000 invandrare som inte kan hävda sig på den öppna arbetsmarknaden på grund av språksvårigheter. Dessutom finns det åtskilliga tusen hemmavarande invandrarkvinnor som aldrig har haft en chans att lära sig svenska. De har heller aldrig haft en chans att gå ut i det svenska samhället, där de kan tillägna sig nödvändig information, ta del av det kulturella utbudet etc., vilket är en förutsättning för ett normalt liv. Anledningen är alltså att de inte kan svenska. Samtidigt lägger regeringen fast en femårsgräns vad gäller de gamla invandrarnas rätt till svenskundervisning.

Jag frågar utbildningsministern: Om resurserna på detta område i dag är otillräckliga och köer därmed skapas och om de gamla invandrarna får den svenskundervisning som de enligt lagen har rätt till, innebär det då inte en risk för att regeringens beslut om femårsgränsen effektivt fråntar exempelvis hemmavarande invandrarkvinnor deras möjligheter att någonsin i framtiden lära sig så mycket svenska att de kan förändra sin sociala situation?

Rimmar det således inte litet illa med förståelsen för invandrarnas problem när man samtidigt vidtar åtgärder som begränsar deras möjligheter att få svenskundervisning? Jag kan förstå att det inte finns tillräckligt med ekonomiska medel. Men jag måste ändå fråga varför det skall behöva finnas en femårsgräns för de gamla invandrarna? Jag kan bara tolka det som ett effektivt sätt att stoppa dem när det gäller deras lagstadgade rätt till svenskundervisning och deras möjligheter att leva på samma villkor som alla andra medborgare i det svenska samhället.

Anf. 12 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Först konstaterar jag att utbildningsministern inte med ett ord berör den utomordentligt orättvisa fördelningsmodell för påbyggnadstimmar för studieförbunden som jag också tar upp i min interpellation. Den innebär i realiteten att studieförbunden har mycket olika möjligheter att erbjuda SFI till invandrarna och att invandrarna inte alls har den rätt att välja studieförbund som finns inskriven i riksdagsbeslutet.

Utbildningsministern säger vidare att det är relativt få invandrare som inte får undervisning med den modell som finns i dag. Jag redovisade ett enda studieförbunds behov av ytterligare påbyggnadstimmar. Detta förbund behöver 3 600 fler timmar, och det är ingalunda det största studieförbundet. I propositionen föreslås att ytterligare 2 000 timmar skall erbjudas. Det räcker alltså till tio grupper, och det är ett löjligt litet antal.

Jag ställde frågan vad regeringen tänker göra åt de timmar som AMU helt uppenbart har över av sin påbyggnadsundervisning men fick inget svar. Jag upprepar frågan: Vad tänker regeringen göra åt de timmar som finns över inom AMU:s påbyggnadsundervisning?

Anf. 13 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Fru talman! Det finns mycket att säga i frågan om svenskundervisning, men vi får möjligheter att återkomma till den i annat sammanhang.

Jag vill säga till Alexander Chrisopoulos att rätt skall vara rätt när det gäller L.O:s uppskattning av antalet gamla invandrare som behöver svensk-undervisning. Man har gått ifrån antalet 100 000 och nöjer sig med 15 000–25 000 – det är närmare det rätta antalet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1986/87:215 om myndigheters anlitande av transporter på fartyg under bekvämlighetsflagg

Anf. 14 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig vilka åtgärder jag kan tänka mig att vidta som förhindrar svenska statliga och kommunala myndigheter att anlita fiffelflaggade fartyg för sina transporter.

Under flaggor som går under benämningen bekvämlighetsflagg m. m. återfinns i dag fartyg av mycket skiftande standard. Där återfinns undermåliga fartyg men också moderna fartyg av mycket hög standard. I dagens pressade sjöfartsnäring återfinns tyvärr undermåliga fartyg också under mer traditionella sjöfartsflaggor. Det går alltså inte att generalisera och sätta likhetstecken mellan fartygs standard och flagg.

Vägledande för sjösäkerhetsarbetet bör vara att säkra en god standard på alla fartyg oberoende av flagg. Omfattande åtgärder vidtas också. Som ett exempel kan nämnas att sjöfartsmyndigheterna i 14 västeuropeiska länder år 1982 undertecknade en överenskommelse om s. k. hamnstatskontroll. Syftet är att förhindra att undermåliga fartyg används genom att kontrollera att anlöpande fartyg uppfyller internationellt fastställd säkerhetsstandard.

Enligt överenskommelsen skall myndigheterna inspektera 25 % av alla utländska fartyg, oberoende av flagg, som anlöper resp. land. De 14 tillsynsmyndigheterna utbyter också fortlöpande information om sina iakttagelser.

Vid en konferens i april förra året med ansvariga ministrar för sjösäkerhetsfrågor betonades bl. a. nyttan av hamnstatskontrollen. Vid konferensen beslutades samtidigt att fortsätta ansträngningarna att försvåra användandet av undermåliga fartyg.

Statliga myndigheter skall, när bl. a. frakttjänster upphandlas, beakta bestämmelserna i upphandlingsförordningen, vilket också underströks av statsrådet Lena Hjelm-Wallén den 2 april i år när hon besvarade en fråga om SIDA:s upphandling av frakttjänster. Enligt upphandlingsförordningen skall det anbud antas som med beaktande av samtliga affärsmässiga omständigheter är att anse som förmånligast. I detta ligger att varan skall transporteras på ett säkert sätt.

En kontroll med tyngdpunkt på vissa nationaliteter skulle strida mot internationella åtaganden beträffande fri handel. Det skulle inte heller ligga i linje med det övergripande målet att förbättra sjösäkerheten generellt, vilket ansträngningarna även fortsättningsvis skall inriktas på.

Om myndigheters anlitande av transporter på fartyg under bekvämlighetsflagg

Anf. 15 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Av svaret framgår att kommunikationsministern inte tänker göra något för att ändra eller rekommendera en annan tolkning av upphandlingsförordningen, utan de s. k. affärsmässiga principer som har präglat förordningen hittills kommer att gälla också i fortsättningen. Det är alltså fritt fram för svenska myndigheter att fortsätta att anlita bekvämlighetsflaggade fartyg för sina transporter.

Det kan vara av intresse, fru talman, att något granska de problem som gäller bekvämlighetsflaggade fartyg. Här återfinns den allra sämsta delen av världshandelsflottan. Den ägs i stor utsträckning av rederier i Medelhavsområdet, Sydostasien osv. En stor del av dessa fartyg utgör den del av världshandelsflottan som under tarvliga förhållanden får en extra respit, innan den skall huggas till skrot.

Den personal som anställs på de fiffelflaggade fartygen har inga möjligheter att driva några fackliga krav. I flera av de aktuella länderna är strejker helt förbjudna; personalen saknar vidare möjligheter att påverka sin situation. Besättningarna utgörs i allmänhet av befäl från de traditionella sjöfartsländerna och av manskap från låglöneländerna, t. ex. Filippinerna, Indien, Pakistan och olika afrikanska länder. Detta gör att redarna kan välja en besättning som är garanterat samarbetsvillig och som inte ställer några krav på löner, arbetsförhållanden, m. m.

Säkerhetskraven efterlevs på olika sätt. Till att börja med är dessa fartyg inte underkastade några besvärande nationella fartygsinspektioner. Det är mycket lätt att få ut de olika ländernas behörighetshandlingar, även om det finns ett antal formella krav. I många fall tvingas besättningarna överträda bestämmelser för att redarna skall kunna maximera sina profiler. Det gäller beträffande lastning, trafikseparationer, väjningsregler, spilloljehantering osv.

Det är i huvudsak den nämnda typen av bekvämlighetsflaggsrederier som står för den internationella konkurrens som håller på att slå ut den svenska handelsflottan. Som kommunikationsministern mycket väl känner till är den svenska handelsflottan på väg att försvinna. Det finns för närvarande mellan 12 000 och 15 000 svenska sjömän som är arbetslösa. Den svenska staten har förlorat ansevliga summor i form av minskade skatteintäkter och i form av kostnader för samhälleliga åtgärder till stöd för de arbetslösa sjömännen.

Kommunikationsministern tänker inte göra något för att motarbeta de bekvämlighetsflaggade fartygen och problemen kring dessa, utan han tänker tvärtom uppmuntra de statliga myndigheterna att också i fortsättningen anlita dessa fartyg, och detta med hänvisning till affärsmässiga principer. Även affärsmässig lönsamhet är ett relativt begrepp, fru talman. Det som är lönsamt för den ene kan vara förlustbringande för den andre. Det som är lönsamt för det internationella rövarkapitalet, som för närvarande styr det bekvämlighetsflaggade tonnaget, är förlustbringande för det svenska sjöfolket och för det svenska samhället.

Av svaret framgår att kommunikationsministern också i fortsättningen, genom de statliga myndigheternas anlitande av transportfartyg, kommer att uppmuntra bekvämlighetsflagg. Är detta något slags straff, kommunika-

tionsministern, som de svenska sjömännen måste betala för en framgångsrik decennielång facklig och politisk kamp?

Prot. 1986/87:115
4 maj 1987

Anf. 16 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Det råder nog inte delade meningar mellan mig och Alexander Chrisopoulos när det gäller beskrivningen av förhållandena ombord på de s. k. fiffelflaggade fartygen. Det är sådant som man från fackligt håll länge har haft uppmärksamheten riktad på. Men det är också detta som är bakgrunden till vad jag nämnde, nämligen att man via internationella överenskommelser har försökt att få en förbättring till stånd av de förhållanden som staterna i första hand kan påverka, dvs. fartygens standard och framför allt den säkerhetsutrustning som skall finnas. Jag förstår inte vad Alexander Chrisopoulos menar när han säger att regeringen inte tänker göra någonting. Frågan är ju vad man skall göra. Jag tror inte att man genom att ändra den svenska upphandlingsförordningen åstadkommer några stora förändringar av det allmänna internationella problem som finns på detta område. Däremot kan det vara en framkomlig väg – och det var den jag hänvisade till i svaret – att staterna träffar överenskommelser om att hjälpa varandra att bevaka att fartygen håller en viss standard när det gäller säkerhetsutrustning och sådant. Det kan vara en effektiv väg. Denna kontroll har ganska nyligen påbörjats, men om man gör så som det har överenskomits, nämligen inspekterar 25 % av alla utländska fartyg i de berörda hamnarna, beräknar man att minst 85 % av fartygen i praktiken blir inspekterade, eftersom de flesta fartyg anlöper flera olika hamnar. Förutom detta har man byggt upp ett system, som kanske inte har utnyttjats tillräckligt än, av ADB-baserad information, som resp. myndigheter kan utnyttja och på det sättet åstadkomma en bättre kontroll. Det är felaktigt att tro att man kommer åt detta problem genom att ändra upphandlingsförordningen i Sverige. Det är inte något särskilt effektivt instrument.

Vad sedan gäller svenska myndigheters transporter svarade statsrådet Lena Hjelm-Wallén redan för drygt en månad sedan att exempelvis SIDA:s transporter sker enligt överenskommelser som har träffats med Svenska sjöfolksförbundet och att fartygen kontrolleras av ITF.

Anf. 17 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Det behövs ingen förändring av upphandlingskungörelsen. Avsteg från affärsmässighetsprincipen är möjliga att genomföra redan nu, om det finns skäl att lägga vidare bedömningar på ett upphandlingsärende. Om det t. ex. rör sig om försvars-, sysselsättnings- och försörjningsberedskapsmässiga skäl, kan man väga in dessa skäl vid bedömningen av ärendet. Det finns i dag i allra högsta grad fullgoda beredskapsmässiga skäl för att säga nej till att bekvämlighetsflaggade fartyg anlitas av statliga myndigheter. Just bekvämlighetsutflaggningen har medfört att den svenska flottan håller på att försvinna, och dagens situation är att man inte kan säkra landets försörjning under politiska eller ekonomiska krissituationer. Det är ett tillräckligt starkt skäl för att rekommendera de statliga myndigheterna att inte se enbart till affärsmässiga principer utan också ta hänsyn till beredskapsmässiga skäl för att anlita svenskflaggat tonnage för sina transporter.

*Om myndigheters anlitan-
dande av transporter
på fartyg under
bekvämlighetsflagg*

Dessutom vädjar ITF och andra internationella fackliga organisationer till olika regeringar om åtgärder mot bekvämlighetsflagg. Av kommunikationsministerns uttalande att döma verkar det som om de fackliga organisationerna vädjade förgäves, åtminstone hos den svenska regeringen. Jag har aldrig påstått att enbart det förhållandet att svenska myndigheter anlätade svenskflaggat tonnage skulle lösa hela problematiken med bekvämlighetsflagg, men saken blir inte bättre om de svenska myndigheterna uppmuntrar fartyg med bekvämlighetsflagg genom att anlita dem för sina transporter.

Det är inte bara fråga om sjösäkerheten. Det är också fråga om den decennielånga kamp som det svenska sjöfolket har bedrivit och varigenom man lyckats åstadkomma en rad ekonomiska och arbetsmässiga fördelar som i dag genom bekvämlighetsflaggsproblemet ifrågasätts och åsidosätts. Regeringens ovilja att angripa problemet med bekvämlighetsflaggade fartyg måste ses som ett angrepp på det svenska sjöfolket – det kan inte ses på annat sätt.

Anf. 18 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad Alexander Chrisopoulos menar när han talar om regeringens ovilja att göra någonting åt problemet. Jag har ju redogjort för de åtgärder som har vidtagits – jag vill inte upprepa det. Såvitt jag förstår har det skett i fullt samförstånd med sjöfolkets fackliga organisationer.

Jag pekade på att det finns en överenskommelse med Svenska sjöfolksförbundet om hur transporter ska gå till när det gäller SIDA. Däremot är jag mer skeptisk till att vi från svensk sida skulle försöka lösa problemet genom åtgärder som i andra länder skulle uppfattas som protektionistiska. Även om vi har bekymmer med vår sjöfart har vi traditionellt varit och är fortfarande en sjöfartsnation av betydligt större storlek än vår egen handel motiverar. Svenska fartyg fraktar alltså för andra länder. Om vi vill slå vakt om svensk sjöfartsnäring och det svenska sjöfolkets intressen är, tror jag, det sista vi skall göra att börja uppträda på ett sådant sätt att vi blir anklagade för protektionism från andra nationers sida. Då är det risk att vi förvärrar den situation vi i dag har. Problemen med bekvämlighetsflagg och tiffelflagg skall vi naturligtvis angripa, men det görs bäst genom internationella överenskommelser och inte genom ensidiga beslut.

Anf. 19 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! När det gäller de affärsmässiga principerna vill jag säga att det inte är sant att bekvämlighetsflaggade transporter är billigare. Kostnaden betalas av tusentals sjömän från Indien, Pakistan och låglöneländer i Afrika. Kostnaderna betalas av det svenska samhället genom uteblivna skatteintäkter. Kostnaderna betalas av tusentals svenska sjömän som i dag går arbetslösa. Därför måste affärsmässighet och ekonomi ses som relativa begrepp.

Vad man i dag kan göra är att rekommendera de svenska myndigheterna att inte anlita bekvämlighetsflaggade fartyg för sina transporter med hänvisning till just bekvämlighetsflaggsproblematiken och till att det svenska samhället av beredskapsskäl måste ha ett antal svenska fartyg under svensk

flagg för att kunna garantera landets transporter. Det kan man göra utan att ändra upphandlingsförordningen. Det finns i dag täckning för en förändring med hänvisning till beredskapsskäl. Det är just vad internationella fackliga organisationer med ITF i spetsen i dag kräver av en socialdemokratisk regering i Sverige.

Prot. 1986/87:115
4 maj 1987

*Om stödet åt kvinnor
som väljer otraditionella yrken*

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1986/87:228 om stödet åt kvinnor som väljer otraditionella yrken

Anf. 20 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Wivi-Anne Radesjö har frågat mig om länens åtgärdsprogram för att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet har följts upp och på vilket sätt de kvinnor som väljer otraditionella yrken ges stöd.

Regeringen gav i december 1984 länsstyrelserna i uppdrag att analysera och under år 1985 redovisa program för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet.

Samtliga län har redovisat analysdelen av uppdraget. Dessa länsanalyser har bearbetats och sammanställts av expertgruppen för forskning om regional utveckling. Expertgruppen har publicerat sammanställningen i en rapport nr 50, Kvinnorna på arbetsmarknaden.

Programdelen av uppdraget har redovisats av alla län utom två. Programmens omfattning är ganska skiftande. I några län har man gjort ett mycket ambitiöst arbete och tagit fram väl genomarbetade program med tidsbestämda mål och med förankring i budget. I andra län har man framför allt redovisat existerande planer hos länsmyndigheter, statliga myndigheter och ibland kommuner.

I de årligen återkommande länsrapporterna har flera län följt upp länsuppdraget även under år 1986. För att alla länsstyrelser skall göra denna årliga uppföljning övervägs att föra in bestämmelser av den innebörden i förordningen (1982:877) om regionalt utvecklingsarbete.

Som jag anförde i budgetpropositionen avser jag att också i fortsättningen noga följa utvecklingen i länen i dessa avseenden.

Wivi-Anne Radesjö påpekar att kvinnor som väljer otraditionella utbildningar och yrken har behov av stöd och hjälp och att detta bl. a. gäller de kvinnliga företagarna.

Jag delar den uppfattningen. Tyngdpunkten i den projektverksamhet som bedrivs för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden ligger på att stödja kvinnor som valt otraditionellt. Länsmyndigheter, skolor och fackföreningar över hela landet arbetar med att få fram modeller för hur detta stöd skall bli mest verkningfullt. Ett par projekt är direkt inriktade mot kvinnliga företagare och kvinnor som vill starta eget.

I ett av projekten, Företagsamma kvinnor, fick fem utvecklingsfonder tillsammans 1 milj. kr. för att utarbeta en modell för stöd till redan etablerade kvinnliga företagare. Avsikten var att genom utbildnings- och

konsultinsatser stärka företagen och företagarna för att dessa skulle kunna hålla sig kvar på marknaden och eventuellt våga expandera.

Ett hundratal kvinnliga företagare har inom projektets ram getts utbildning i bl. a. affärsjuridik, marknadsföring och säljträning. I slutrapporten från projektet framhålls att den kvinnliga småföretagaren framför allt etablerat sig inom service och handel och att hennes motiv för att starta eget ofta är att finna en verksamhet som går att förena med omvårdnad av familjen. Det framgår också att de som startar eget är välutbildade medelålders kvinnor som inte tycker att de uppskattas efter förtjänst i det arbete de har och som därför vill pröva något nytt och att de kvinnliga företagarna ofta inte räknas som företagare, vare sig i sina egna eller andras ögon.

Av slutrapporten framgår vidare att de kvinnliga företagarna många gånger har dåligt självförtroende, att de har en överdriven respekt för myndigheter och banker, att de är ovana att handskas med den företagsekonomiska vokabulären liksom att de ofta har ett dåligt kontaktnät och att de själva borde ha större lönsamhetskrav på sina företag.

Men rapporten visar också på positiva faktorer som

- att kvinnor ofta är bra försäljare och skickliga förhandlare.
- att kvinnor ofta har organisatoriska och administrativa talanger och
- att kvinnor ofta är vana att handskas med små ekonomiska resurser.

Den här typen av kunskap om kvinnliga företagare – eller någon annan grupp kvinnor som valt otraditionellt – är viktig, eftersom den klargör varför det inom en rad områden är särskilt viktigt att se kvinnors speciella behov och önskemål.

Naturligt nog kan den kvinnliga småföretagare som stämmer in på den just lämnade beskrivningen ha lättare att finna sig till rätta i en utbildningsgrupp med likasinnade jämfört med i en grupp karriärsugna yngre män som satsar på en framtid inom tillverkningsindustri eller som byggentreprenörer.

Riksdagen uttalade sig i anslutning till näringsutskottets betänkande 1984/85:23 för att samtliga utvecklingsfonder skulle utse särskilda personer för stöd och rådgivning åt kvinnliga företagare. På många fonder har man också utsett jämställdhetsansvariga. Jag ser det som en viktig uppgift för samtliga fonder att aktivt arbeta med stöd till kvinnliga företagare och kvinnligt nyföretagande.

Wivi-Anne Radesjö tar i sin interpellation också upp bristen på kvinnliga uppfinnare. Glädjande nog visar de unga flickorna i dag en stor aktivitet när det gäller den här typen av forsknings- och utvecklingsarbete. Regeringen har i dagarna tagit beslut om stöd till en uppfinnartävling för ungdomar på grundskolans högstadium. Svenska ingenjörsförbundet, som anordnar tävlingen, pekar i sin ansökan bl. a. på hur denna typ av tävlingar är stimulerande inte minst för flickors intresse för naturvetenskap och teknik. Det är min förhoppning, att flickorna skall hålla sig framme i denna tävling i samma utsträckning som föregående år då flickorna svarat för många av de vinnande bidragen.

Jag vill avslutningsvis säga några ord om starta-eget-bidraget inom arbetsmarknadspolitiken. Av den uppföljning av försöksverksamheten med

bidraget som arbetsmarknadsstyrelsen redovisade i november 1986 framgår att nästan 40 % av de som fått starta-egget-bidrag är kvinnor, medan andelen kvinnor bland samtliga egna företagare är ungefär 30 %. Jag finner det särskilt uppmuntrande att man utan särskilda jämställdhetsinsatser lyckats nå en stor andel kvinnor inom ett för kvinnor otraditionellt yrkesområde. Som jag anförde i budgetpropositionen är det samtidigt min förhoppning att andelen kvinnor som får starta-egget-bidrag skall öka ytterligare. Utvärderingen av starta-egget-bidraget visade också på ett stort behov av utbildning och rådgivning till nyföretagarna. Också i denna utbildning är det viktigt att analysera om kvinnorna har särskilda önskemål och krav, och hur dessa skall kunna tillgodoses.

Anf. 21 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Fru talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det är glädjande att höra att det händer så mycket positivt på detta område, och det är bra att arbetsmarknadsministern fortsätter att följa utvecklingen.

Från mitt eget län hörde jag just att det när det gäller årets val till gymnasiet är en minskad andel flickor som söker till både tekniskt-praktiska och tekniskt-teoretiska linjer. Man kan fråga sig varför. Det har redan tidigare varit en alltför liten andel flickor som söker till dessa linjer.

Flickorna kanske tycker att trycket blir för hårt och att det tjasas för mycket på dem. Eller kanske det kan bero på att det faktum att de flickor som kommit in på de traditionellt manliga arbetsplatserna ofta har känt sig mycket ensamma och utanför och därför har bytt arbete. Det kanske t. o. m. är så att det i skolan inte har gjorts tillräckligt mycket förarbete.

Jämställdhetsarbetet bör egentligen börja redan i förskolan, och därför måste ämnet teknik in även där. Det finns en hel del som även de små barnen kan åstadkomma. Länsstyrelsen i Älvsborgs län skall nu tillsammans med Kommunförbundet anordna utbildningsdagar i ämnet miljöteknik för barnstugepersonal. Det är ett område där barnen t. ex. kan vara med och göra mätningar av förurningar. På det sättet kan intresset väckas tidigt. Jag menar således att teknik i förskolan bör prioriteras av jämställdhetsskäl.

Det är också viktigt att både politiker och skolledare får klart för sig hur viktigt det är att börja tidigt med jämställdhetsarbetet i skolan för att på så sätt stimulera eleverna att välja otraditionellt.

För att ta ytterligare ett exempel från mitt eget län så kommer det i sommar att anordnas en kurs för pojkar som är intresserade av vårdområdet. Jag hoppas att det kommer att ge ett positivt resultat.

Det var intressant att få höra statsrådet tala om projektet Företagsamma kvinnor. Vad som där visar sig är återigen att jämställdhetsarbetet måste börja tidigt, och i hemmen. När kvinnor som startar eget samtidigt måste tänka på att deras nya arbete skall gå att förena med omvårdnaden av familjen, då har vi inte kommit långt på jämställdhetsområdet. Alla i samhället tjänar ju på en större jämställdhet – även barnen.

Det visar sig också att kvinnor som startar eget behöver ett nätverk, dvs. en grupp kvinnliga företagare som träffas mer eller mindre regelbundet för att stödja varandra och ge varandra tips i praktiska frågor. Så sker också på många ställen, med hjälp från utvecklingsfonderna eller från kommunen.

Stödet från utvecklingsfonderna måste emellertid ökas – också därvidlag är Anna-Greta Leijon och jag överens. Men hur många utvecklingsfonder har egentligen i dag någon särskild person anställd för stöd och rådgivning till kvinnliga företagare? Detta skulle ju fonderna ha enligt riksdagens uttalande.

Fru talman! Det är positivt att kvinnorna håller sig framme när det gäller starta-egget-bidraget. Jag skulle vilja fråga statsrådet om det är riktigt, som det ryktas, att osedvanligt många kvinnliga företagare går i konkurs.

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Det är riktigt som Wivi-Anne Radesjö säger att jämställdhetsarbetet måste börja i förskolan. Detta vet vi, och därför har vi också på flera håll i landet börjat med försöksprojekt för att ta upp teknik i förskolan och redan från början få personal och barn – både pojkar och flickor – att tillsammans jobba med tekniska frågeställningar av olika slag. Denna verksamhet ligger än så länge i sin linda, kan vi säga, men jag tror att den är riktigt och att den behöver utvecklas.

När det gäller de unga flickorna är det ju sorgligt att höra att en minskande andel söker sig till teknik i det län som Wivi-Anne Radesjö representerar. Det finns säkert många orsaker. Jag tror att en hel del av de flickor som har kommit ut på arbetsmarknaden efter en väl genomförd utbildning har känt sig ganska ensamma på arbetsplatserna. Vi vet från många skilda verksamheter att man, när man är inne på ett otraditionellt och ovanligt område, behöver en grupp att stödja sig på. Vi som har varit med några år och bedrivit försöksverksamhet av olika slag med kvinnor i otraditionella yrken känner till att vi nästan alltid misslyckas, om vi inte baserar oss på en gruppverksamhet. Man behöver ett stöd i början. I många fall är det nog så att arbetsgivarna, som ju ofta ropar efter tekniskt utbildad personal, inte har sett om dessa flickor, inte har satsat på dem och inte har tagit emot dem så som man borde ha gjort. Ibland har kanske inte heller förarbetet varit tillräckligt omfattande. Alla har kanske inte heller omedelbart fått jobb, och de tycker att de har blivit lurade in på den här utbildningen.

Får jag säga att vi även här – precis som Wivi-Anne Radesjö sade – behöver arbeta med nätverk av olika slag. Fortfarande har kvinnorna i några avseenden problem därför att vi inte är vana vid att se kvinnor på vissa delar av arbetsmarknaden. Då behöver man stöd i nätverk. Pojkarna på vårdområdet behöver kanske också sådant stöd, men vi vet att de har haft lättare att ta sig fram. Av de pojkar som vi har utbildat till förskollärare är det förvånansvärt många som har blivit antingen föreståndare eller också fackliga förtroendemän. Men av de kvinnor som har utbildat sig inom de tekniska yrkesområdena har många genomsnittligt sett bra mycket lägre lön än sina manliga kolleger med samma utbildningsbakgrund. Detta är förmodligen en avspiegling av just ansvaret för hem och barn, och tack och lov är kvinnor inte beredda att svika barnen. De spelar en mycket viktig roll, kommer att göra det och måste göra det.

Wivi-Anne Radesjö sade att det märks att vi inte har kommit så långt när det gäller jämställdheten, eftersom många av de kvinnliga företagarna lägger upp sin företagsverksamhet så att det skall passa också omvårdnaden om

familjen och barnen. Jag skulle vilja säga att när både män och kvinnor gör på det sättet har vi kommit riktigt långt med jämställdheten. Vi kan ju inte svika dem som finns hemma. De måste få sitt, och arbetsmarknaden måste anpassas efter att det finns ett liv utanför fabriksväggarna och kontorsdörarna.

När det gäller utvecklingsfonderna är det drygt hälften – jag kan inte antalet exakt – som har särskilt jämställdhetsansvariga. Det är naturligtvis meningen att riksdagsbeslutet skall efterlevas även i resten av utvecklingsfonderna, så att de ser till att skaffa jämställdhetsansvariga. På något ställe har man väl missuppfattat och trott att det var jämställdheten inom utvecklingsfonden själv som man skulle jobba med – men det var ju inte riktigt meningen.

Beträffande konkurser är det inte så lätt att få god statistik som avspeglar konkursernas fördelning på olika områden och olika kön. Men det finns inget tillförlitligt material som tyder på att kvinnor skulle göra fler konkurser än män.

När vi har analyserat starta-egget-verksamheten inom arbetsmarknadspolitiken har vi kunnat konstatera att frekvensen av konkurser där är betydligt lägre än bland företagare totalt i samhället. I starta-egget-verksamheten inom arbetsmarknadspolitiken har vi – om jag nu minns rätt, och jag tror att jag gör det – 1 % konkurser mot i genomsnitt 4 % bland företagare totalt. Däremot har vi här ingen uppdelning på män och kvinnor, så vi har inte kunnat se om det är någon skillnad. Ingen information som jag har fått tyder på att det skulle vara någon skillnad.

Men jag tycker att det är ganska roligt att notera att verksamhet som riktar sig till arbetslösa – såsom den starta-egget-verksamhet vi driver inom arbetsmarknadspolitiken –, och som i stor utsträckning också riktar sig till långtidsarbetslösa, lyckas så bra. Det visar att det egentligen finns en enorm outnyttjad resurs, som vi borde kunna satsa på ytterligare.

Anf. 23 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Fru talman! Jag tackar för den här kompletteringen. Det händer som sagt mycket på detta område nu. Jag är optimist, för jag vet att Anna-Greta Leijon också känner mycket för denna fråga och kommer att följa utvecklingen.

Vi får väl på allt sätt i alla våra län trycka på hos utvecklingsfonderna, så att de följer uttalandet från riksdagen om att alla fonder skall ha en jämställdhetsansvarig.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkande

1986/87:47 Godkännande av en internationell konvention om förenkling av formaliteterna vid handel med varor (prop. 1986/87:136)

Prot. 1986/87:115
4 maj 1987

Utrikesutskottets betänkanden

1986/87:14 Vissa folkrättsliga frågor

1986/87:21 Tilläggsbudget II för budgetåret 1986/87, utrikesdepartementet
(prop. 1986/87:109-delvis)

Försvarsutskottets betänkande

1986/87:10 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop.
1986/87:109 delvis)

Socialutskottets betänkanden

1986/87:24 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop.
1986/87:109 delvis)

1986/87:25 Hjärnrelaterade dödsgränser m. m. (prop. 1986/87:79)

Kulturutskottets betänkanden

1986/87:14 Anslag till teater, dans och musik, m. m. (prop. 1986/87:100
delvis)

1986/87:17 Anslag till film och kulturtidskrifter, m. m. (prop. 1986/87:100
delvis)

Utbildningsutskottets betänkanden

1986/87:16 Anslag till utbildning för tekniska yrken (prop. 1986/87:100
delvis)

1986/87:19 Anslag till utbildning för undervisningsyrken (prop. 1986/87:100
delvis)

1986/87:20 Anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken (prop.
1986/87:100 delvis)

1986/87:21 Anslag till lokala och individuella linjer och enstaka kurser (prop.
1986/87:100 delvis)

1986/87:23 Anslag till investeringar, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkanden

1986/87:20 Trädgårdsnäringen, m. m.

1986/87:21 Anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret
1986/87 (prop. 1986/87:109 delvis)

8 § Kammaren åtskildes kl. 13.13.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson